

Tytuł projektu: Ustawa o zmianie ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania	Data sporządzenia: 6 lutego 2018 r.
Przedstawiciel wnioskodawcy:	Źródło: petycja
Osoby odpowiedzialne za projekt w Biurze Legislacyjnym: Marek Jarentowski, ekspert ds. legislacji, tel. 22 694 9338 Marian Fałek, ekspert ds. OSR, tel. 22 694 9097	Nr druku:

OCENA SKUTKÓW REGULACJI

1. Jaki problem jest rozwiązywany?

W Polsce wolność sumienia została zagwarantowana wprost w art. 53 ust. 1 Konstytucji. Prawo do wolności sumienia obywateli, a także przebywających na terytorium Polski cudzoziemców i bezpaństwowców, reguluje także *ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania*.

Do Senatu wniesiono petycję (P9-38/17), w której zaproponowano uchylenie w *ustawie z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania* przepisu art. 3 ust. 2, gdyż zdaniem autora petycji zapis, że „Korzystanie z wolności sumienia i wyznania nie może prowadzić do uchylania się od wykonania obowiązków publicznych nałożonych przez ustawy” „narusza konstytucyjnie gwarantowaną wolność sumienia w zakresie, w jakim zmusza obywateli do wykonywania obowiązków sprzecznych z ich sumieniem”, dlatego jego zdaniem zachodzi konieczność nowelizacji ustawy.

2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji, i oczekiwany efekt.

W celu rozwiązania problemu związanego z prawem obywatelskim do wolności sumienia proponuje się w *ustawie z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania* uchylenie w art. 3 ust. 2, który stwierdza: „Korzystanie z wolności sumienia i wyznania nie może prowadzić do uchylania się od wykonania obowiązków publicznych nałożonych przez ustawy”.

Autor petycji oczekuje, że uchylenie przepisu art. 3 ust. 2 w *ustawie z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania* spowoduje, że zagwarantowana będzie wolność sumienia w zakresie, w jakim zmusza się obywateli do wykonywania obowiązków sprzecznych z ich sumieniem. Należy jednak podkreślić, że po usunięciu przepisu o charakterze informacyjnym nie nastąpi zmiana w systemie prawnym pozwalająca na niestosowanie się do nakazów lub zakazów wyrażonych w powszechnie obowiązujących źródłach prawa.

3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

W celu zagwarantowania obywatelom prawa do wolności sumienia przyjęto szereg umów międzynarodowych, w tym przede wszystkim:

- Konwencję o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, sporządzoną w Rzymie 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.),
- Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych, Nowy Jork, 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167 zał).

4. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Obywatele RP			zmiana przepisu o charakterze informacyjnym
Cudzoziemcy i bezpaństwowcy przebywający na terytorium RP			

5. Informacje na temat zakresu, czasu trwania i podsumowanie wyników konsultacji.

6. Wpływ na sektor finansów publicznych.

(ceny stałe z r.)	Skutki w okresie 10 lat od wejścia w życie zmian [mln zł]											
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Łącznie (0-10)
Dochody ogółem	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wydatki ogółem	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Saldo ogółem	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Źródła finansowania

Dodatkowe informacje, w tym wskazanie źródeł danych i przyjętych do obliczeń założeń	Przedmiotowa ustawa nie będzie powodować zmian w dochodach i wydatkach sektora finansów publicznych.

7. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe.

		Skutki						
Czas w latach od wejścia w życie zmian		0	1	2	3	5	10	Łącznie (0-10)
W ujęciu pieniężnym (w mln zł, ceny stałe z r.)	duże przedsiębiorstwa	0	0	0	0	0	0	0
	sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw	0	0	0	0	0	0	0
	rodzina, obywatele oraz gospodarstwa domowe	0	0	0	0	0	0	0
W ujęciu niepieniężnym	duże przedsiębiorstwa	Przedmiotowa ustawa nie będzie oddziaływać na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym na funkcjonowanie podmiotów gospodarczych zarówno dużych jak i klasyfikowanych do sektora mikro, małych i średnich przedsiębiorstw.						
	sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw							
	rodzina, obywatele oraz gospodarstwa domowe							

Dodatkowe informacje, w tym wskazanie źródeł danych i przyjętych do obliczeń założeń	Przedmiotowa ustawa będzie oddziaływać na obywateli, cudzoziemców i bezpaństwowców przebywających na terytorium Polski. Istota Oceny Skutków Regulacji sprowadza się do scharakteryzowania, jeśli jest to możliwe w sposób ilościowy, zmiany która wynikać będzie z wejścia w życie znowelizowanych przepisów. W przypadku przedmiotowej ustawy wydaje się, że metodologia jaką należy zastosować powinna polegać na podejściu behawioralnym tj. stwierdzeniu i opisanu jak obywatele odczytują wprowadzoną zmianę w <i>ustawie z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania</i>. W celu określenia odbioru zmienionego prawa i w konsekwencji prawdopodobnego zachowania się obywateli należy brać pod uwagę następujące czynniki: 1. słabą znajomość prawa i umiejętność jego interpretacji przez społeczeństwo, 2. złożoność pojęcia sumienie i rozbieżność poglądów odnośnie do wyboru postawy moralnej w konkretnej sytuacji. Wydaje się, że po uwzględnieniu powyższych czynników można wnioskować, że w przypadku nowelizacji <i>ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania</i> <u>może wystąpić ryzyko i konsekwencje błędnego zinterpretowania przez społeczeństwo proponowanej zmiany</u>. Prawdopodobna jest sytuacja polegająca na tym, że część społeczeństwa prawidłowo odczyta interwencję, tylko jako usunięcie przepisu o charakterze informacyjnym, jednakże pewna grupa społeczeństwa może rozumieć nowelizację jako zmianę merytoryczną, poszerzenie granic obszaru wolności sumienia. Ad. 1. Problem słabej znajomości prawa i umiejętności jego interpretacji przez społeczeństwo. Słaba znajomość prawa przez Polaków to fakt potwierdzony przez wyniki badań przeprowadzonych przez wiarygodne instytucje, np.: • wg wyników badań TNS OBOP przeprowadzonych na zlecenie Krajowej Izby Radców Prawnych większość społeczeństwa nie wie, jak postępować w sądzie i nie zna podstawowych przepisów prawnych. Blisko 80% Polaków nie zna odpowiedzi na pytanie: ilu instancyjne jest postępowanie sądowe?, co trzeci Polak nie wie, co to jest pozew. Źródło: Centrum Nauki Kopernik, • 75% w 2009 r. i 74% w 2007 r. ankietowanych uważało, że Polacy nie znają przysługujących im praw w zakresie ochrony konsumentów. Źródło: Raport dla Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów „Znajomość praw konsumenckich oraz analiza barier utrudniających konsumentom bezpieczne i satysfakcjonujące uczestnictwo w rynku – raport z badań”, grudzień 2009 r.,

- 74,3% konsumentów rynku trójmiejskiego deklaruje, że poziom ich wiedzy kształtuje się na poziomie przeciętnym, słabym lub deklaruje brak wiedzy. Jedynie 12,4% konsumentów jest świadomych tego, do jakich działań mają prawo po dokonaniu zakupu w sklepie i czego mogą żądać od sprzedawcy w przypadku produktu wadliwego. Źródło: HANDEL WEWNĘTRZNY 2017;1(366): 387-400, Joanna Wierzowiecka, Agnieszka Specht; Akademia Morska w Gdyni.

Ad. 2. Złożoność pojęcia sumienie i rozbieżności poglądów odnośnie do wyboru postawy moralnej w konkretnej sytuacji. Zgodnie z wynikiem badań Instytutu Gallupa z 2014 roku Polska należy do najbardziej religijnych krajów w Europie. Według sondażu Eurobarometru z 2010 roku odpowiedzi mieszkańców Polski na pytania w sprawie wiary były następujące:

- 79% – „Wierzę w istnienie Boga”,
- 14% – „Wierzę w istnienie pewnego rodzaju ducha lub siły życiowej”,
- 5% – „Nie wierzę w żaden rodzaj ducha, Boga lub siły życiowej”,
- 2% – „Nie wiem”.

Podstawowa statystyka religii w Polsce wg danych GUS na koniec 2011 roku:

1. katolicyzm – 86,9% (gł. Kościół rzymskokatolicki – 86,7%, Kościół greckokatolicki – 0,14%, starokatolicyzm – 0,12%),
2. prawosławie – 1,31% (gł. Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny – 1,31%),
3. protestantyzm – 0,38% (gł. luteranie i ewangelicy reformowani – 0,18%, zielonoświątkowcy – 0,09%, pozostali ewangelikalni chrześcijanie – 0,07%, adwentyści i inne grupy – 0,04%),
4. Świadkowie Jehowy – 0,34%,
5. buddyzm – ok. 0,04%,
6. islam – 0,013%,
7. rodzimowierstwo – ok. 0,01%
8. judaizm – 0,004%.

Z danych GUS wynika, że dominującym wyznaniem w Polsce jest katolicyzm – aż 86,9% obywateli deklaruje przynależność do Kościoła katolickiego. Jednakże ocena konkretnej sytuacji życiowej i pogląd wyrażony przez jednostkę jaką postawę należy zająć w danej sytuacji może być odmienny. Sytuację tą dobrze ilustrują dane zamieszczone w poniższych tablicach, które ukazują rozkład opinii nt. postaw w przypadku, gdy aspekt moralny należy brać pod uwagę i odgrywa ważną rolę.

Tabela nr 1: Wyniki sondażu: „Czy w Pana (i) przekonaniu, lekarz, który ma określone kompetencje, kierując się własnym sumieniem, może:”

Pytanie	zdecydowanie tak	raczej tak	raczej nie	zdecydowanie nie	trudno powiedzieć
	%				
odmówić wykonania zabiegu przerywania ciąży, w sytuacji gdy prawo na to zezwala	10	22	23	29	16
odmówić przepisania środków antykoncepcyjnych, jeśli nie ma ku temu przeciwwskazań zdrowotnych	9	20	24	31	16
odmówić wykonania zabiegu in vitro, w sytuacji gdy para kwalifikuje się do takiego zabiegu	7	17	26	33	17
odmówić wykonania skierowania na zabieg przerywania ciąży, w sytuacji gdy kobietę, zgodnie z prawem, do takiego zabiegu można zakwalifikować	8	15	25	37	15
odmówić skierowania na badania prenatalne, w sytuacji gdy istnieje podwyższone ryzyko wady genetycznej lub rozwojowej płodu	4	8	27	46	15

Źródło: raport CBOS: „Klauzula sumienia lekarza i farmaceuty”, 2014.

Tabela nr 2: Wyniki sondażu: „Czy w Pana (i) przekonaniu, farmaceuta, kierując się własnym sumieniem, może odmówić zrealizowania recepty na środki antykoncepcyjne?”

zdecydowanie tak	raczej tak	raczej nie	zdecydowanie nie	trudno powiedzieć
%				
3	9	26	50	12

Źródło: raport CBOS: „Klauzula sumienia lekarza i farmaceuty”, 2014.

8. Zmiana obciążeń regulacyjnych (w tym obowiązków informacyjnych) wynikających z projektu.

nie dotyczy

9. Wpływ na rynek pracy.

Brak skutków.

10. Wpływ na pozostałe obszary.

środowisko naturalne
 sytuacja i rozwój regionalny
 inne:

demografia
 mienie państwowe

informatyzacja
 zdrowie

Omówienie wpływu

Brak wpływu

11. Planowane wykonanie przepisów aktu prawnego.

Przepisy projektu będą miały zastosowanie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

12. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

Z uwagi na to, że przedmiotowa regulacja dotyczy wolności sumienia, prawa zagwarantowanego w Konstytucji RP, zachodzi konieczność oceny ex – post jak została odczytana przez obywateli proponowana zmiana *ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania*.

13. Załączniki (istotne dokumenty źródłowe, badania, analizy itp.).

Brak